

6. Пуцентейло П.Р. Економіка і організація туристично-готельного підприємництва: навч. посіб. Київ : ЦУЛ, 2007. 300 с.

References:

1. Konstytutsiia Ukrainy: Zakon vid 28.06.1996 № 254k/96-VR. *Baza danykh «Ofitsiine internet-predstavnytstvo»* / Prezydent Ukrainy. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/constitution>.

2. Kozlovskiy Ye.V. Pravove rehuliuвання turystychnoi diialnosti: navch. posib. Kyiv: TsUL, 2015. 272 s.

3. Pro turyzm: Zakon Ukrainy vid 15.09.1995 № 324/95-VR. *Baza danykh «Zakonodavstvo Ukrainy»*. VR Ukrainy. URL: http://kodeksy.com.ua/pro_turizm (data zvernennia 27.01.2019).

4. Pro zatverdzhennia derzhavnoi prohramy rozvytku turyzmu na 2002-2010 roky: Postanova KМУ vid 29.04.2002 № 583. *Baza danykh «Zakonodavstvo Ukrainy»*. VR Ukrainy. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/583-2002-%D0%BF> (data zvernennia 28.01.2019).

5. Pro skhvalennia stratehii rozvytku turyzmu ta kurortiv na period do 2026 roku: Rozporiadzhennia KМУ vid 16.03. 2017 № 168-r. *Baza danykh «Uriadovyi portal»*. KM Ukrainy. URL: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/249826501>(data zvernennia 28.01.2019).

6. Putsenteilo P.R. Ekonomika i orhanizatsiia turystychno-hotelnoho pidpriemnytstva: navch. posib. Kyiv: TsUL, 2007. 300 s.

УДК 354: 378.4:37.014.25

DOI <https://doi.org/10.32836/2310-9653-2019-1-75-85>

С. А. Мороз, кандидат наук
з державного управління, старший науковий
співробітник Навчально-науково-виробничого центру
Національного університету цивільного
захисту України

ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗАЦІЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЇЇ ЯКОСТІ: РОЗМЕЖУВАННЯ КОМПЕТЕНЦІЇ СУБ'ЄКТІВ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ ТА АДМІНІСТРАЦІЙ ЗВО

Визначено значущість міжнародного співробітництва для розвитку вітчизняної системи вищої освіти. Розглянуто проблематику інтернаціоналізації вищої освіти на рівні одного з інструментів забезпечення її якості. За результатами аналізу наукових підходів до визначення змісту дефініції «інтернаціоналізація вищої освіти» було запропоновано авторське тлумачення відповідної категорії. Звернуто увагу на недосконалість змісту норм Законів України «Про вищу освіту» та «Про освіту» щодо формулювання змісту категорії інтернаціоналізації вищої освіти, а відповідно, і на відсутність розмежування компетенції суб'єктів державного управління й адміністрацій ЗВО щодо використання потенціалів міжнародного співробітництва для забезпечення якості вищої освіти. Стаття містить

© С. А. Мороз, 2019

пропозиції щодо напрямів підвищення рівня інтернаціоналізації вітчизняної системи вищої освіти та розмежування повноважень між суб'єктами державного управління та адміністрацією ЗВО у відповідному процесі.

Ключові слова: якість вищої освіти, інтернаціоналізація вищої освіти, компетенція суб'єктів державного управління, заклад вищої освіти, державне управління розвитком системи вищої освіти.

S. A. Moroz. Internationalization of higher education as a tool of providing its quality: distinction the competence of subjects of public administration and administrations of higher education institutions

Under the internationalization of higher education, we understand a process of increasing an authority of the institute of higher education among consumers of education service with the help of implementation by the University potentials of international cooperation, also with an aim to provide training of competitive professionals who would be demanded in the international labor market. Internationalization of higher education should be considered on the level of one of the tools to ensure its quality. Subjects of usage of this tool can be: the customers and consumers of educational services; scientific and scientific-pedagogical workers; management of an institution of higher education and its structural subdivisions; state and society. The biggest share of responsibility for the effectiveness of usage of the potential of development of international cooperation in the system of higher education lies on higher education institutions and the state. The function of creating favorable institutional conditions for increasing the level of internationalization of higher education refers to competence of the state, while the competence of institution of the higher education is a function the search for opportunities of international cooperation on the University level and formulation and presentation of proposals for the subjects of the legislative initiative as for consolidation of the relevant norms. If established traditions of development of the University institution are absent, an initiative to create conditions for increasing the level of internationalization of higher education and monitoring the implementation by the university of higher education of the relevant directions of state policy refers to the state.

On the results of the analysis such conclusions were formulated:

1. Among the proposed directions of forming of favorable institutional conditions for increasing level of internationalization of higher education, should add changes to such legal and regulatory acts:

– The Law of Ukraine “On higher education” and “On education” – to supplement it with the norms of interpretation of sense of the category “internalization of education” and to specify the content of ways and principles of its providing;

– The order and criteria for the providing to the institution of higher education the status of national, for confirmation or deprivation of this status – to supplement the norms on: the presence of double degree programs and training programs taught in English; the number (percentage) of foreign teachers involved in the implementation of training programs in the amount of, for example, at least 2 ECTS credits; the number (percentage) of foreign students who study at the institution of the higher education as internal and extramural education etc.

2. Among the prospective approaches of functioning of the administration of the institute of higher education, as for providing an increase of level of internationalization of higher education on a university level, we should pay attention to such ones of them: foresee in the statute of institution of higher education a norm concerning the content and principles on organization of international work in structural divisions of the institution of higher education; to create a strategy of internationalization of professional activity of the institute of higher university; participation of the Department's representatives in the implementation of programs of international projects and grants, as well as the number of applications for grants; implementation of joint with foreign educational, pedagogical, scientific, etc projects; the presence in the Department of English-taught training programs, as well as the number of foreign students who study on those programs etc.

Key words: quality of higher education, internationalization of higher education, competence of subjects of public administration, the institute of higher education, public administration of development of the system of higher education.

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Вирішення питань інтернаціоналізації вищої освіти було визначено авторами проекту Стратегії реформування вищої освіти в Україні до 2020 року на рівні одного з пріоритетних напрямів. На думку укладачів програмного документа, метою реформування вищої освіти за напрямом підвищення рівня її інтернаціоналізації є «формування зрозумілої

та відкритої для міжнародної спільноти системи вищої освіти України через її інтеграцію в Європейський простір вищої освіти та Європейський дослідницький простір» [1].

Серед основних проблем, які суттєво впливають на рівень досягнення цієї мети, є в тому числі і ті, зміст яких пов'язано з необхідністю визначення компетенції кожного з акторів забезпечення реалізації потенціалів міжнародного співробітництва у вищій освіті для забезпечення її якості. До основних суб'єктів управління розвитком міжнародного співробітництва в системі вищої освіти традиційно відносять безпосередньо саму інституцію університету та інститут держави [2]. Отже, питання розмежування компетенції між закладом вищої освіти (ЗВО) та суб'єктами державного управління є актуальним та значущим як з огляду на потребу подальшого розвитку теоретико-методологічного підґрунтя державного управління системою вищої освіти, так і в контексті необхідності вдосконалення змісту та практики використання механізмів державного управління розвитком освітянської галузі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, у яких започатковано розв'язання цієї проблеми і на які спирається автор. Відповідно до свого предметно-об'єктного спрямування проблематика інтернаціоналізації вищої освіти набула свого первинного розвитку в межах системи педагогічних наук. Вирішенню питань реалізації потенціалів міжнародної роботи в системі вищої освіти були присвячені роботи К.В. Балабанова, Л.С. Горбунової, М.А. Дебич, С.А. Калашнікової, Ю.В. Константинової, О.Ю. Красовської, С.В. Курбатова, А.А. Сбруєвої, І.М. Сікорської, М.С. Смирнової та інших дослідників.

У межах галузі науки «Державне управління» та галузі знань «Публічне управління та адміністрування» проблематика інтернаціоналізації вищої освіти, в тому чи іншому контексті свого складного та багатогранного змісту, набула свого розвитку в роботах С.К. Андрейчука (державне управління реформуванням вищої освіти в Україні в контексті Болонського процесу), Л.І. Антошкіної, Д.І. Дзвінчука, М.І. Дудки, В.С. Журавського (механізми реалізації державної освітньої політики), А.В. Вербицької (формування національної стратегії інтернаціоналізації вищої освіти), Л.В. Головія, А.Є. Тамма, О.В. Поступної (державне управління вищою освітою в Україні та вища освіта як об'єкт державного управління), С.М. Домбровської, А.В. Роміна (державне управління вищою освітою в умовах трансформаційних змін; державне управління освітою на прикладі управління ЗВО), Ю.О. Журавльової (механізми державного управління реформуванням вищої освіти України в умовах євроінтеграції), В.І. Лугового (управління освітою та системою підготовки керівного персоналу державної служби), В.М. Мороза (рейтинг науково-педагогічних працівників, як складова частина системи державного управління якістю вищої освіти; державне управління якістю вищої освіти), Т.Ю. Скиби (правові механізми державного управління розвитком системи вищої освіти) та інших вчених. Окремі питання прояву порушеної проблематики були розглянуті нами в контексті вирішення відповідних питань у межах попередніх напрямів наукових пошуків [3; 4].

Мета статті – за результатами аналізу категоріального змісту дефініції «інтернаціоналізація вищої освіти» сформулювати авторське тлумачення відповідної категорії та визначити компетенцію суб'єктів державного управління і адміністрацій ЗВО щодо використання потенціалів міжнародного співробітництва для забезпечення якості вищої освіти.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Феномен інтернаціоналізації вищої освіти з огляду на складність та багатогранність прояву свого змісту не має загальноприйнятого академічного або інституціонально закріпленого тлумачення, а отже, потребує уточнення. У спрощеному вигляді всі існуючі підходи до визначення категоріального змісту відповідної дефініції можна поділити на дві основні групи: ті визначення, які надаються вченими під час реалізації тих чи інших напрямів наукового пошуку (джерелами наданих визначень є наукові публікації), та визначення, які

сформульовані суб'єктами нормотворчої ініціативи (джерелами наданих визначень є офіційні документи певних інститутів та інституцій). Із метою з'ясування місця та ролі суб'єктів державного управління в процесі підвищення рівня інтернаціоналізації вітчизняної вищої освіти як одного з напрямів забезпечення її якості звернемо увагу на зміст найбільш вживаних у межах наукового дискурсу визначень відповідної дефініції.

На переконання фахівців Організації економічного співробітництва та розвитку (OECD), інтернаціоналізація освіти на національному рівні може бути розглянута в контексті формулювання і реалізації мети, функцій та практики надання освітніх послуг через призму міжнародної діяльності [5]. Більш розгорнуте за своїм змістом визначення інтернаціоналізації вищої освіти міститься в тексті Стратегії реформування вищої освіти в Україні до 2020 року. На переконання авторів цього документа, розуміння категоріального змісту інтернаціоналізації вищої освіти може бути подано через призму таких тез:

- формування зрозумілої та відкритої для міжнародної спільноти системи вищої освіти України через її інтеграцію в Європейський простір вищої освіти та Європейський дослідницький простір;

- забезпечення конкурентоздатності закладів вищої освіти через підтримку міжнародного співробітництва у вищій освіті, участі закладів вищої освіти в міжнародних освітніх і дослідницьких програмах, програмах академічної мобільності, міжнародних рейтингах тощо [1, с. 29]. Вищенаведені характеристики змісту інтернаціоналізації вищої освіти в цілому охоплюють майже всі напрямки міжнародної діяльності ЗВО.

Не дивлячись на неабияку значущість проблематики інтернаціоналізації вищої освіти для вирішення питань розвитку суспільно-політичної та соціально-економічної підсистем суспільства, її зміст не набув достатнього розвитку в межах норм національного законодавства. Наприклад, Закон України «Про вищу освіту» не лише не визначає шляхи (напрями) інтернаціоналізації вищої освіти, а і не тлумачить зміст відповідного феномену. Разом із тим законодавець під час формулювання принципів формування державної політики у сфері вищої освіти (ст. 3 Закону України «Про вищу освіту») звертає увагу на необхідність «інтеграції системи вищої освіти України в Європейський простір вищої освіти» [6]. Крім того, проблематика інтернаціоналізації вищої освіти в межах згаданого закону, хоча і на достатньо опосередкованому рівні, позиціонує серед основних завдань ЗВО (ст. 26 Закону України «Про вищу освіту»), а саме «налагодження міжнародних зв'язків та провадження міжнародної діяльності в галузі освіти, науки, спорту, мистецтва і культури» [6]. Не дивлячись на той факт, що норми Закону України «Про вищу освіту» містять посилання на проблематику міжнародного співробітництва вітчизняних ЗВО та їх інтеграції до Європейського простору вищої освіти, їх зміст не є конкретним та таким, що визначає, з одного боку, місце та роль інтернаціоналізації вищої освіти, а з іншого – розмежовує відповідальність (компетенцію) інститутів держави та університету. Нещодавно прийнятий Закон України «Про освіту», останні зміни до якого набули чинності 19.01.2019, також не розкриває змісту категорії інтернаціоналізації освіти, хоча його норми, так само як і норми Закону України «Про вищу освіту», містять посилання на міжнародну діяльність: «Засадами державної політики у сфері освіти та принципами освітньої діяльності є ... інтеграція в міжнародний освітній та науковий простір» [7].

На відміну від підходу до визначення інтернаціоналізації вищої освіти, зміст якого розкривається через призму норм офіційних документів, тлумачення відповідної категорії в межах наукових досліджень вчених є більш розгорнутими та багатограними. Академічне визначення категоріального змісту феномену «інтернаціоналізація вищої освіти» міститься в «Національному освітньому глосарії: вища освіта» та подається через призму процесів інтеграції освітньої, дослідницької та адміністративної діяльності ЗВО з так званою міжнародною

складовою частиною. На переконання авторів глосарію, зміст інтернаціоналізації вищої освіти розглядається в контексті «індивідуальної мобільності (студентів, науковців, викладачів, адміністративного персоналу); спільних міжнародних освітніх і дослідницьких програм; формування міжнародних освітніх стандартів із метою забезпечення якості; інституційного партнерства, створення освітніх і дослідницьких консорціумів, об'єднань» [8, с. 25]. Серед наукових робіт вітчизняних вчених, до кола наукової уваги яких входили в тому числі й питання інтернаціоналізації вищої освіти, слід звернути увагу на результати досліджень Р.Л. Ковальчука. На переконання вченого, сутність інтернаціоналізації вищої освіти може бути розкрита через призму кількості іноземних студентів. Ми погоджуємося з такою думкою, адже, дійсно, «наявність іноземних студентів у вищому навчальному закладі будь-якої країни світу – це вагомий елемент інтеграційного розвитку системи вищої освіти держави, який свідчить про високий рівень якості освітніх послуг і престиж вищої школи цієї країни на світовому ринку освітніх послуг» [9, с. 40]. Разом із тим феномен інтернаціоналізації вищої освіти має значно складніший зміст, а отже, його тлумачення не може бути зведено виключно до кількісної характеристики. Під дещо іншим кутом наукової уваги відповідну проблематику розглядає Л.Б. Драмарецька, на думку якої «інтернаціоналізація освіти передбачає академічну мобільність студентів та викладацького складу» [10]. Безумовно, мобільність суб'єктів (науковий та науково-педагогічний склад ЗВО; адміністративний персонал ЗВО) та об'єктів навчального процесу (студенти, слухачі, аспіранти тощо) може бути використана для характеристики рівню інтернаціоналізації вищої освіти. Разом із тим цей феномен не може бути розглянуто виключно в контексті процесів та результатів мобільності студентів (викладачів), адже його зміст є значно ширшим. Підходи до тлумачення змісту інтернаціоналізації освіти, в контексті результатів наукових досліджень англомовних дослідників, подані в таблиці 1.

Приймаючи до уваги результати аналізу змісту наукових підходів до тлумачення категоріального змісту дефініції «інтернаціоналізація вищої освіти», вважаємо за можливе розглянути питання розмежування компетенції суб'єктів державного управління та адміністрацій ЗВО в реалізації потенціалів відповідного феномену для забезпечення якості вищої освіти. Питання розмежування компетенції між інститутом держави та інституцією університету щодо забезпечення достатнього рівня інтернаціоналізації вищої освіти є складним не лише в контексті існування об'єктивних протиріч між державним управлінням освітянською галуззю та процесами саморозвитку її системи, а в тому числі і з огляду на багаторівневий прояв відповідної проблематики. Кожен із рівнів (міжнародний, державний, регіональний та місцевий) має свої особливості щодо регламентування взаємовідносин між суб'єктами державного управління та адміністраціями ЗВО. З огляду на обмеженість обсягів цієї публікації ми зупинимось на найбільш загальних аспектах взаємодії відповідних акторів щодо використання інструментарію інтернаціоналізації вищої освіти для забезпечення її якості.

Намагаючись розмежувати зони відповідальності держави та університету щодо обсягів та напрямів використання інструменту інтернаціоналізації вищої освіти для забезпечення її якості, звернемо увагу на тих із суб'єктів, які є найбільш зацікавленими в реалізації потенціалів міжнародного співробітництва ЗВО. На думку Д.К. Худзика, користь від підвищення рівня інтернаціоналізації вищої освіти отримують такі «благоотримувачі»: наукові та науково-педагогічні працівники (реалізація власного трудового потенціалу на міжнародному ринку праці; розкриття потенціалів наукових пошуків у складі міжнародного наукового колективу; отримання доступу до результатів останніх наукових досліджень тощо); студенти та їх батьки (можливість отримання знань із прийняттям до уваги міжнародного досвіду; встановлення нових міжособистісних контактів; підвищення рівня конкурентоспроможності власного трудового потенціалу тощо); адміністрація ЗВО (використання додаткових джерел фінансування;

Зміст категорії інтернаціоналізації освіти в контексті поглядів зарубіжних дослідників

п/н, №	Автор визначення	Зміст визначення
1	Х. де Віт	Багатоаспектний феномен сучасності, що включає міжнародні програми обміну, спільні дослідницькі проекти, спеціально сфокусовані дослідження у вищих навчальних закладах іншої країни, знання іноземних мов, розвинуту мережу спілкування засобами Інтернету, інтернаціональні відносини та інтернаціоналізовані навчальні програми [11]
2	М. Харарі	Інтернаціоналізація освіти передбачає: інтернаціоналізацію змісту навчальних програм; активізацію академічної мобільності; встановлення зв'язків із міжнародними суб'єктами (роботодавцями та ВНЗ); проведення міжнародних наукових досліджень; розвиток власного інтелектуального потенціалу в питаннях специфіки культури, традицій, релігії народів світу тощо [12]
3	Р. Рудзкі	академічна тенденція переміщення, що передбачає перетин державного кордону певної країни з метою здобуття освіти, стажування, вивчення іноземної мови [13]
4	М. Ван дер Венде	Спільна та цілеспрямована діяльність, з одного боку, органів державної влади, до компетенції яких входять питання управління розвитком освіти, та адміністрації університету, з іншого, метою якої є підвищення рівня якості системи вищої освіти у відповідній країні [14]
5	Б. Еллінгбо	Процес набуття університетом або коледжем такої міжнародної перспективи, за якої його професійна діяльність у майбутньому є більш ніж вірогідною [15]
6	Джонг де Х.	Сума всіх заходів, орієнтованих на посилення та сприяння створенню інтернаціонально академічної спільноти, яка буде забезпечувати підготовку студентів до життєдіяльності в умовах середовища, що здійснює свій розвиток в умовах глобалізації [16]

підвищення репутації ЗВО на міжнародному рівні; залучення до викладання навчальних дисциплін зарубіжних вчених тощо); уряд (підвищення рівня розвитку трудового потенціалу громадян; підвищення рівня конкурентоспроможності країни та зміцнення її позицій на глобальному ринку товарів та послуг тощо) [17]. Наведений перелік не є повним, адже Д.К. Худзик не звертає увагу на отримання ефектів від розвитку міжнародної співпраці ЗВО як безпосередньо роботодавцями (розвиток організації за рахунок залучення до її структури фахівців з міжнародним досвідом роботи), так і суспільством у цілому (розвиток людського капіталу; розвиток так званої народної дипломатії тощо).

Кожен із наведених вище «благоотримувачів» має свою частку компетенції у використанні інструментарію інтернаціоналізації вищої освіти для забезпечення її якості, хоча, безумовно, обсяги цієї компетенції не є однаковими. На нашу думку, найбільш потужними акторами в забезпеченні розвитку міжнародного співробітництва в освітянській сфері є держава (вище ми звернули увагу на принципи реалізації державної політики в галузі вищої освіти) та ЗВО. У свою чергу, компетенція цих суб'єктів також не є тотожною, ані за обсягом, ані за рівнем реалізації. На переконання Д.К. Худзика, «держава може сприяти інтернаціоналізації вищої освіти, підтримуючи її політичними засобами і виділяючи фінансування, але вирішальне значення мають процеси, які відбуваються безпосередньо в

університетах» [17, с. 10]. Така позиція вченого є слушною, адже, дійсно, саме держава за рахунок використання потенціалів нормативно-правового механізму державного управління розвитком системи вищої освіти формує інституціональне середовище для розвитку міжнародного співробітництва ЗВО (встановлює так звані правила гри) та саме ЗВО, використовуючи інструментарій адміністративно-організаційного механізму, забезпечує реалізацію відповідного напрямку державної політики. На наше переконання, думка вченого щодо пріоритету компетенції ЗВО може відповідати дійсності лише за умови достатньо рівня розвитку інституції університету (можливість використання академічних свобод та університетської автономії в повному обсязі) та наявності сталих традицій у її взаємодії з інститутом держави. Суспільства, які перебувають на стадії перманентних трансформаційних перетворень, із об'єктивних причин не забезпечили формування сприятливих умов для вільного становлення та розвитку університетської інституції, а отже, рівень компетенції останньої, на нашу думку, є дещо обмеженим. Наше припущення може бути підтверджено результатами проведеного автором публікації у травні 2018 року дослідження «Оцінка якості вищої освіти», до участі в якому були залучені студенти з України, Латвії та Китаю [18]. За аналізом отриманих результатів було з'ясовано, що рівень участі (компетенція) держави в забезпеченні контролю за якістю надання освітніх послуг ЗВО так само, як і рівень її відповідальності за якість вищої освіти у відповідній країні, є визначальними.

Висновки з даного дослідження та перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Приймаючи до уваги вище наведене, можемо сформулювати такі основні висновки.

По-перше, інтернаціоналізація вищої освіти може бути розглянута одночасно як на рівні процесу інтеграції ЗВО до світової системи вищої освіти, так і в якості показника, який характеризує міжнародний аспект професійної діяльності ЗВО (прагнення ЗВО до гідного позиціонування на світовому ринку освітніх послуг). Отже, під інтернаціоналізацією вищої освіти ми розумітимемо процес підвищення авторитету ЗВО серед споживачів освітньої послуги (абітурієнтів, роботодавців, держави та суспільства) за рахунок реалізації університетом потенціалів міжнародного співробітництва, в тому числі і з метою забезпечення підготовки конкурентоздатних фахівців, які б користувалися попитом на міжнародному (глобальному) ринку праці. Основними учасниками відповідного процесу є: наукова спільнота університету та її окремі представники; адміністрація університету; органи державної влади, до функціональних повноважень яких входять питання управління освітою; роботодавці міжнародного (глобального) ринку праці та інші представники закордонних інституцій, у тому числі й освітніх. Кожен із цих суб'єктів має свою частку компетенції у забезпеченні ефективності процесів інтернаціоналізації вищої освіти.

По-друге, інтернаціоналізація вищої освіти не лише може, а і повинна розглядатися на рівні одного з інструментів забезпечення її якості. Суб'єктами використання цього інструментарію можуть бути: безпосередні замовники та споживачі освітніх послуг (студенти та їх батьки; роботодавці); наукові та науково-педагогічні працівники; керівництво ЗВО та його структурних підрозділів; держава та суспільство. Кожен із цих суб'єктів має свою частку відповідальності в процесі підвищення рівня інтернаціоналізації вищої освіти. Найбільша частка відповідальності за результативність використання потенціалу розвитку міжнародного співробітництва в системі вищої освіти покладається на ЗВО та державу. До компетенції держави належить функція формування сприятливих інституціональних умов для підвищення рівня інтернаціоналізації вищої освіти, в той час як до компетенції ЗВО належить функція пошуку можливостей розвитку міжнародної співпраці на університетському рівні та формування і подання пропозиції до суб'єктів законодавчої ініціативи щодо закріплення відповідних норм. За відсутності сталих традицій розвитку університетської інституції саме державі повинна

Механізми державного управління

належити як ініціатива з формування умов для підвищення рівня інтернаціоналізації вищої освіти, так і контроль за реалізацією ЗВО відповідних напрямів державної політики.

По-третє, серед перспективних напрямів щодо формування сприятливого інституційного середовища для підвищення рівня інтернаціоналізації вищої освіти держава, як один із найбільш впливових суб'єктів відповідного процесу, може запропонувати внесення змін до таких нормативно-правових актів:

– Закони України «Про вищу освіту» та «Про освіту» – доповнити нормами щодо тлумачення змісту категорії «інтернаціоналізація освіти» та конкретизації змісту шляхів та принципів її забезпечення;

– Порядок та критерії надання закладу вищої освіти статусу національного, підтвердження чи позбавлення цього статусу (Постанова Кабінету Міністрів від 22.11.2017 р. № 912) – доповнити нормами щодо: наявності програм подвійних дипломів та навчальних програм, які викладаються англійською мовою; кількості (відсотку) іноземних викладачів, які беруть участь у реалізації навчальних програм в обсягах, наприклад, не менше 2 залікових одиниць (2 кредити ECTS); кількості (відсотку) іноземних студентів, які навчаються у ЗВО на денній та заочній формах навчання тощо;

– Положення про дослідницький університет (проект Положення був запропонований МОН для громадського обговорення 05.10.2018) – доповнити нормами щодо: участі в міжнародних університетських консорціумах із дослідження певної наукової проблематики; кількості поданих спільно з іноземними ЗВО або науковими установами заявок на отримання грантів тощо.

По-четверте, серед перспективних напрямів діяльності адміністрації ЗВО щодо забезпечення підвищення рівня інтернаціоналізації вищої освіти на університетському рівні слід звернути увагу на такі з них: передбачити в статуті ЗВО норми щодо змісту та принципів організації міжнародної роботи в структурних підрозділах ЗВО; розробити стратегію (програму в межах загальної стратегії розвитку ЗВО) інтернаціоналізації професійної діяльності ЗВО; доповнити рейтингову систему оцінювання результатів діяльності базових структурних підрозділів ЗВО (кафедр) такими напрямками аналізу, які дозволяють висвітлити рівень їх міжнародної роботи, а саме: наявність програм подвійного диплому та кількість студентів, які навчаються на таких програмах; участь викладачів та студентів кафедри у програмах підвищення кваліфікації за межами України (стажування, літні школи тощо); участь представників кафедри в реалізації програм міжнародних проектів та грантів, а також кількість поданих заявок на отримання грантів; реалізація спільних із зарубіжними ЗВО освітніх, виховних, наукових тощо проектів; наявність на кафедрі англомовних навчальних програм, а також кількість іноземних студентів, які на них навчаються, тощо.

Вищенаведені висновки з огляду на складність та багатогранність прояву порушеної проблематики не вичерпують її змісту, а отже, можуть бути доповнені під час подальших наукових пошуків. Найбільш перспективними напрямками в організації наукових досліджень у межах фокусу розглянутих вище питань, на нашу думку, є ті, змістовне спрямування яких зосереджено на розв'язанні питань пріоритету вибору суб'єктом державного управління тих чи інших форм, методів та інструментів забезпечення підвищення рівня інтернаціоналізації вітчизняної системи вищої освіти.

Список використаних джерел:

1. Стратегії реформування вищої освіти в Україні до 2020 року. Електронні консультації з громадськістю: громадське обговорення. 2016. Міністерство освіти і науки України. URL : <http://mon.gov.ua/citizens/zv'yazki-z-gromadskisty/konsultacziyi-z-gromadskisty/gromadske-obgovorennya-2016.html>.

2. Мороз С.А. Державне регулювання інтернаціоналізації вищої освіти: тлумачення змісту категорії. Управління якістю в освіті та промисловості: досвід, проблеми та перспективи : міжнар. наук.-метод. конф., 11-12 травня 2017 р. Львів, 2017. С. 194–195.
3. Мороз С.А. Зміст дефініції «якість вищої освіти» в контексті наукових поглядів представників східноєвропейських наукових шкіл. *Теорія і практика управління соціальними системами: філософія, психологія, педагогіка, соціологія*. 2017. № 2. С. 58–71.
4. Мороз С.А. Німецька модель підготовки науково-педагогічних кадрів: особливості розбудови та перспективи використання для розвитку трудового потенціалу вітчизняних ВНЗ. *Теорія і практика управління соціальними системами: філософія, психологія, педагогіка, соціологія*. 2016. № 2. С. 87–96.
5. OECD. Internationalisation and trade in Higher Education. Opportunities and Changes. OECD Publication. Paris. 2004. 315 p.
6. Про вищу освіту. Закон України від 01.07.2014 р. № 1 556-VII. *Офіційний вісник України*. 2014. № 63. С. 7–14.
7. Про освіту. Закон України від 05.10.2017 р. № 2145-VIII. *Офіційний вісник України*. 2017. № 78. С. 7–9.
8. Національний освітній глосарій: вища освіта / В.М. Захарченко, С.А. Калашнікова, В.І. Луговий, та ін. ; за ред. В.Г. Кременя. Київ : ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2014. 100 с.
9. Ковальчук Р.Л. Інтернаціоналізація освіти: міжнародно-правовий досвід і національна практика. *Науковий вісник Чернівецького університету*. 2011. Вип. 604. С. 40–43.
10. Драмарецька Л.Б. Інтернаціоналізація української вищої освіти. Реформа вищої освіти в Україні: критичні питання у сфері законодавчих та інституційних трансформацій : міжнар. наук.-практ. конф., 28-29 травня 2015 р. Київ. 2015. URL : http://www.edu-trends.info/wp-content/uploads/2015/04/Dramaretska_abstract_16_04_15.pdf?x47754.
11. de Wit H. Internationalization of Higher Education in the United States of America and Europe: a Historical, Comparative, and Conceptual Analysis. Westport : Greenwood Press. 2002. 270 p.
12. Harari M. Internationalisation of Higher Education: effecting institutional change in the curriculum and campus. M. Harari. California : California State University. 1989. 48 p.
13. Rudzki R. The strategic management of internationalization – towards a model of theory and practice. School of Education. University of Newcastle Upon Tyne. 1995.
14. Wende van der. M. An Innovation Perspective on Internationalization of Higher Education Institutionalization: The Critical Phase. *Journal of Studies in International Education*. 1997. № 3/1. P. 3–14.
15. Ellingboe B.J. Divisional strategies to internationalise a campus portrait: Results, resistance and recommendations from a case study at US universities. In J. A. Mestenhauser & B. J. Ellingboe (Eds.), *Reforming the higher education curriculum: Internationalising the campus* (pp. 198-228). Phoenix, AZ : American Council on Education & Oryx Press, 1998.
16. Jong de H. The Case of the University of Twente: Internationalization as Education Policy. *Journal of Studies in International Education*. 2003. Vol. 7. No.1. P. 41–51.
17. Hudzik J.K. Integrating Institutional Policies and Leadership for 21st Century Internationalization. *International Higher Education*. 2016. № 83. P. 10–12. URL : <https://ihe.hse.ru/article/view/2976/2714>.
18. Мороз С.А. Напрями вдосконалення механізмів державного управління системою вищої освіти та її якістю: обґрунтування можливості використання латвійського досвіду. *Теорія і практика управління соціальними системами: філософія, психологія, педагогіка, соціологія*. 2018. № 4. С. 45–61.

References:

1. Stratehii reformuvannia vyshchoi osvity v Ukraini do 2020 roku. Elektronni konsultatsii z hromadskistiu: hromadske obhovorennia. Ministerstvo osvity i nauky Ukrainy. (2016) – Strategies for reforming higher education in Ukraine up to 2020. Elektronni konsultaciyi z gromadskisty: gromadske obgovorennia. Ministry of Education and Science of Ukraine. Retrieved from: <http://mon.gov.ua/citizens/zv'yazki-z-gromadskisty/konsultaciyi-z-gromadskisty/gromadske-obgovorennia-2016.html> [in Ukrainian].
2. Moroz S.A. (2017) Derzhavne rehuliuвання internatsionalizatsii vyshchoi osvity: tлумachennia zmistu katehorii [State regulation of internationalization of higher education: interpretation of category content] Upravlinnya yakisty v osviti ta promyslovosti: dosvid, problemy ta perspektyvy: mizhnarodna naukovo-metodychna konf. (11-12 travnya 2017 r.), Lviv – Management of quality in education and industry: experience, problems and perspectives: international scientific and methodical conference (pp. 194–195) [in Ukrainian].
3. Moroz S.A. & Moroz V.M. (2017) Zmist definitsii «iakist vyshchoi osvity» v konteksti naukovykh pohliadiv predstavnykh skhidnoievropejskykh naukovykh shkil [The content of the definition of «quality of higher education» in the context of the scientific views of the representatives of East European scientific schools]. Teoriia i praktyka upravlinnia sotsial'nymy systemamy: filosofii, psykholohiia, pedahohika, sotsiolohiia – The theory and practice of social systems management: philosophy, psychology, pedagogy, sociology, 2, 58–71 [in Ukrainian].
4. Moroz S.A. & Moroz V.M (2016) Nimeczka model pidgotovky naukovo-pedagogichnykh kadrov: osoblyvosti rozbudovy ta perspektyvy vykorystannya dlya rozvytku trudovogo potencialu vitchyznyanykh VNZ [German model of training of scientific and pedagogical staff: peculiarities of development and prospects of use for development of labor potential of domestic higher educational institutions] Teoriia i praktyka upravlinnia sotsial'nymy systemamy: filosofii, psykholohiia, pedahohika, sotsiolohiia – The theory and practice of social systems management: philosophy, psychology, pedagogy, sociology, 2, 87–96 [in Ukrainian].
5. OECD. Internationalisation and trade in Higher Education; Opportunities and Changes / OECD Publication (2004) Paris.
6. Pro vyschu osvitu. Zakon Ukrainy vid 01.07.2014 r., № 1556-VII [On Higher Education / Law of Ukraine dated 01.07.2014, No. 1556-VII] (2014). Ofitsijnyj visnyk Ukrainy. – Official Bulletin of Ukraine. 63, 7–14 [in Ukrainian].
7. Pro osvitu. Zakon Ukrayiny vid 05.10.2017 r., # 2145-VIII [On Education. Law of Ukraine dated 05.10.2017, No. 2145-VIII] Oficijnyj visnyk Ukrayiny – Official bulletin of Ukraine 2017. 78. 7–9 [in Ukrainian].
8. V.M. Zaxarchenko, S.A. Kalashnikova, V.I. Lugovyj et al. (2014) Nacionalnyj osvitnij glosarij: vyshha osvita [National Educational Glossary: Higher Education] K.: TOV «Vydavnychyj dim «Pleyady» – «Publishing House» Pleiades «Ltd [in Ukrainian].
9. Kovalchuk R.L. (2011) Internacionalizaciya osvity: mizhnarodno-pravovyj dosvid i nacionalna praktyka [Internationalization of education: international legal experience and national practice] Naukovyj visnyk Cherniveczkogo universytetu. – Scientific Bulletin of Chernivtsi University, 604. 40–43[in Ukrainian].
10. Dramareczka L.B. (2015) Internacionalizaciya ukrayinskoyi vyshhoyi osvity [Internationalization of Ukrainian Higher Education] Reforma vyshhoyi osvity v Ukrayini: krytychni pytannya u sferi zakonodavchykh ta instytucijnykh transformacij: mizhnar. nauk.-prakt. konf. (28–29 travnya 2015 r.) – Reform of Higher Education in Ukraine: Critical Issues in the Field of Legislative and Institutional Transformations: Intern. sci. pract. Conf., Retrieved from: http://www.edu-trends.info/wp-content/uploads/2015/04/Dramaretska_abstract_16_04_15.pdf?x47754 [in Ukrainian].

11. de Wit H. (2002) *Internationalization of Higher Education in the United States of America and Europe: a Historical, Comparative, and Conceptual Analysis*. – Westport: Greenwood Press.
12. Harari M. (1989) *Internationalisation of Higher Education: effecting institutional change in the curriculum and campus* / M. Harari. – California: California State University.
13. Rudzki R. (1995) *The strategic management of internationalization – towards a model of theory and practice* / R. Rudzki. School of Education. University of Newcastle Upon Tyne.
14. Wende van der. M. (1997) *An Innovation Perspective on Internationalization of Higher Education Institutionalization: The Critical Phase* / Wende van der. M. // *Journal of Studies in International Education*, 3/1, 3–14.
15. Ellingboe B.J. (1998) *Divisional strategies to internationalise a campus portrait: Results, resistance and recommendations from a case study at US universities*. In J. A. Mestenhauser & B. J. Ellingboe (Eds.), *Reforming the higher education curriculum: Internationalising the campus* (pp. 198-228). Phoenix, AZ: American Council on Education & Oryx Press.
16. Jong de H. (2003) *The Case of the University of Twente: Internationalization as Education Policy* / Jong de H., Teekens H. // *Journal of Studies in International Education*, 7, 1, 41–51.
17. Hudzik J.K. (2016) *Integrating Institutional Policies and Leadership for 21st Century Internationalization* / J.K. Hudzik // *International Higher Education*, 83, 10–12. Retrieved from: <https://ihe.hse.ru/article/view/2976/2714>.
18. Moroz S.A. & Moroz V.M (2018) *Napryamy vdoskonalennya mexanizmiv derzhavnogo upravlinnya systemoyu vyshhoyi osvity ta yiyi yakisty: obgruntuvannya mozhlyvosti vykorystannya latvijskogo dosvidu [Directions of improvement of the mechanisms of public administration by the system of higher education and its quality: substantiation of the possibility of using the Latvian experience]* *Teoriya i praktyka upravlinnya socialnyimi systemamy: filosofiya, psykologiya, pedagogika, sociologiya*, 4, 45–61 [in Ukrainian].